

Poetika razlistavanja i zadatak prisnosti

Песничко стварање темељи се на интензивном, ако не конфликтном а оно макар жустром саобраћању са више саговорника и супарника: уметничка традиција и стваралачка пракса могу да буду непомирљиво супротстављене, јер свако освешћење и посредовање песничког искуства покренуће ревалоризацију норми и поступака сазнавања и тумачења везаних за настанак књижевног дела. Док творце прозе прати страх да ће се уникатност доживљеног прометнути у неуверљив и блед клише, песнике мори другачија мука: како речју, каквом и којом, савладати *немот суштине*?

Проза се бави рекапитулацијом објективно самереног догађаја, поезија реактуализацијом интимног, чулног доживљаја. Проза проширује идентитет историјом и свакодневицом подједнако, поезија неспокојима сна и јаве. Проза покушава да заокружи повест људског, а поезија да је разобручи до спасоносног зацељивања. И прози и поезији је, међутим, добро позната тема страности без које се не започиње стваралачки процес. Страност је чудо, ризичан избор, или неумитност, страност је више него модернистичка митема о немогућности повратка и неизбежности отуђивања.

Разоружати страност и превладати је није мисија многих, те су се критичка читања новијег времена по правилу највише заснивала на дугом туђењу читалаца од текста, на идеји о непрозирности или пак суштинској, неумитној непрочитљивости уметничког дела. Амерички теоретичар Ихаб Хасан је пре пуних пола века исказао утисак да се модерна књижевност окреће против саме себе и да тежи тишини, „остављајући нас пред тескобним мислима о насиљу и апокалипси”; не чини се, ипак, да би та тишина заувек морала трајати, нити да би морала да се описује као мук пораженог. Поезија, и поред горких битака са немошћу суштине, успева да канонизује безизлазе и противречности, а говор о поезији морао би бити начин да се то призна.

Другим речима, Тања Крагујевић као да не припада добу алијенације, а ни њеном дискурсу: њена читалачка мисија јесте зближавање са неухватљивим, она не пристаје на затвореност непрепознавања, нити на задату непрозирност. За (Та)њу читање није отказани састанак, већ увек могућа – унапред обезбеђена и зајемчена – свеприсутност за разговор о прочитаном. Рекло би се да нема уметничког текста са којим она није успешно водила преговоре о укидању неухватљивости. И рекло би се, исто тако, да је њен читалачко-тумачки рецепт бескрајно једноставан и нужно елементаран.

У есејистици Тање Крагујевић кључни поступак је разлистивање. Ова песникиња, есејисткиња и критичарка власница је аналитичког ума са лирским предзнаком, спремног да помном, стрпљењем ојачаном емотивном форензиком скенира странице, да прикупља честице значења и похрањује их у простор накнадних промишљања. Када чита поезију, она размрежава своје тумачење у безброј праваца, у безброј нити и чворова. Наслови Тањиних досадашњих критичко-есејистичких књига исход су дугих и упорних надметања речи и слика, и увек призивају парадокс: трепет и чвор, Орфеј у теретани, телеграми и молитве појмови су који коалирају не зато да би успоставили очекивану империју разлике, већ да би нас изненадили лабавом конфедерацијом несталног и битног.

Тањи Крагујевић важне су кључне речи, јер без стиха нема ни критике, а до „кључне речи” стиже се, дакако, цитатом, када трагате за превлашћу једног расположења, једне идеје. Разлистивање унутарњег шапата Еве Зоненберг у исто време је „уоченост” властитости, из друге оптике, друге перспективе и другим чулом – *дописивање себе*. Евина поетика капи апологија је најтананије снаге на којој почива свет, уздижући се ка ломним висинама. У дијалогу са Мацуом Башом, Ева Зоненберг открива снагу истине, присутности и тренутка, открива начине превладавања исконског непријатеља речи: празнине. Вишејезичност језика, пише Тања Крагујевић, јесте „она преовлађујућа моћ која ће савладати исконског непријатеља – празнину – реалношћу своје потенцијалне, ослобађајуће и свепрожимајуће снаге”. Тони Хогланд је, опет, песник „дискурзивног приступа”, чији је дијалог „*једноставно сложен*”, а у његовој се поезији уместо метафоре „тог муњевитог приближавања различитости у сличном”, оживљава присећање, реминисценција, догађај и овлашни коментар који му следи. „Величанствена планета језика” коју слика Вислава Шимборска указује се „као језички лавиринт, извориште

трагичних неспоразума, идеолошких заблуда, историјских трагедија, општих катастрофа”, али песникињин „говор парадокса планету језика води логиком чистог погледа и емоције, хуморног и луцидног оневињења простора песме”.

Написала сам већ у једном тексту¹ да код Тање Крагујевић не постоји амбиција арбитраже. Код (Та)ње се листа читалачких приоритета дели са уживањем и множи са егзистенцијалним темама, а једини начин арбитраског меревања јесу: доживљај света прочитаног, и доживљаји у свету прочитаног.

У случају Тање Крагујевић, говор о поезији увек је говор о суптилној расподели додељеног нам трајања. Она говори о целини, о вечности, о томе како се поезија отима ништавилу и забраву и успева да их превлада, али, имајући на уму ту ултимативну борбу, не забравља ситнице нити, наоко само узгредне, детаље. Тања Крагујевић пописује помно лепоту сваког појединачног стиха и слике, стављајући пред себе *задатак присности*. При томе, присност би била највише налик оној присности коју песникиње попут Емили Дикинсон успевају да истовремено остваре са птицама, бубама, биљкама и смрћу. И боболнк, и тамаринд, и господин Време, у чијем је власништву сунце које „нежно рони на запад људске природе“², све су то егзотичне честице разних видова егзистенције које прескачу векове и поетике како би успоставиле ванвремену присност. Тања Крагујевић пази да покаже како се бледило тренутка отима пролазности и забраву, и како их на крају побеђује својим премештањем у слику и стих. Поезија се не сме посматрати као криптичан језик који је параван конфузије, него управо супротно. Поезија је виши вид реда који се мора поштовати, јер вечност се мери законима стиха, не законима логике.

Тања Крагујевић увек добро дијагностикује парадокс песме: у поезији пролазност не мора да буде сурова, а вечност може да буде увиђавна и да се суздржи од отимања наших емотивних инвестиција. Тања спада у тумаче који су неретко луциднији и

---

¹ Владислава Гордић Петковић, „Читање књиге читања“, *Поезија Тање Крагујевић: зборник радова*, Задужбина „Десанка Максимовић“ и Народна библиотека Србије, 2017, стр. 87-97.

² Мало подсећање на сјајну и непреводиву песму Емили Дикинсон: „Look back on Time, with kindly eyes – / He doubtless did his best – / How softly sinks that trembling sun / In Human Nature's West –”

сензибилнији од својих читалаца, макар толико да увек ухвате један корак испред њих. Срећа па тај ухваћен замах предности никад није покушај да се умакне читаоцу, него ипак покрет којим га тумачитељка и мами и храбри да крене напред.

У правој поезији радост и патња имају једнаке размере, хир и посвећеност идентичну снагу, несталност расположења и постојаност вере једнаку важност. Увек је тумачење поезије процес у ком се надзиру жучне дебате смрти и страсти. Надзор Тање Крагујевић спада у оне врсте љупке контроле које и поезија и песници најчешће прижељкују.

Тањи Крагујевић важне су кључне речи, јер без стиха нема ни критике, а до „кључне речи” стиже се, дакако, цитатом, када трагате за превлашћу једног расположења, једне идеје. Разлиставање унутарњег шапата Еве Зоненберг у исто време је „уоченост” властитости, из друге оптике, друге перспективе и другим чулом – *дописивање себе*. Евина поетика капи апологија је најтананије снаге на којој почива свет, уздижући се ка ломним висинама. У дијалогу са Мацуом Башом, Ева Зоненберг открива снагу истине, присутности и тренутка, открива начине превладавања исконског непријатеља речи: празнине. Вишејезичност језика, пише Тања Крагујевић, јесте „она преовлађујућа моћ која ће савладати исконског непријатеља – празнину – реалношћу своје потенцијалне, ослобађајуће и свепрожимајуће снаге”. Тони Хогланд је, опет, песник „дискурзивног приступа”, чији је дијалог „*једноставно сложен*”, а у његовој се поезији уместо метафоре „тог муњевитог приближавања различитости у сличном”, оживљава присећање, реминисценција, догађај и овлашни коментар који му следи. „Величанствена планета језика” коју слика Вислава Шимборска указује се „као језички лавиринт, извориште трагичних неспоразума, идеолошких заблуда, историјских трагедија, општих катастрофа”, али песникињин „говор парадокса планету језика води логиком чистог погледа и емоције, хуморног и луцидног оневићења простора песме”.